

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2022. № 10.*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.10.5>

УДК 338.4

О. І. Юдіна,

*д. е. н., доцент, професор кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3699-5321>*

МОДЕЛЮВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ СТІЙКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

O. Yudina,

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Tourism and Hotel and Restaurant Business,
University of Customs and Finance, Dnipro*

MODELING AND EVALUATION OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS ENTERPRISES

У статті досліджено процес моделювання взаємозв'язків операційних витрат і капітальних вкладень в оновлення матеріально-технічної бази підприємств, оцінювання впливу їх взаємодії на прогресивний і стійкий розвиток закладів готельно-ресторанного бізнесу, а також побудовано структурну функціонально-стохастичну багатокомпонентну модель їх стійкого економічного розвитку. За допомогою розроблених на основі цільової

функції економіко-математичних моделей встановлено ступінь і форма зв'язків між досліджуваними економічними показниками, тренди їх розвитку, здійснено диференційований вимір ступеня взаємовпливу факторних і результативних ознак, до яких відносяться коефіцієнти капітальних витрат і витрат ресурсів підприємств готельно-ресторанної сфери, розраховано індикатори прогресивного розвитку. Індикативна оцінка показала, що зростання рівня витрат в існуючі будівлі та споруди, витрат у нове будівництво та рівня витрат на впровадження інформаційних технологій і програмного забезпечення на 1%, сприяють збільшенню потенціалу ресурсу праці на 0,68; 0,34 і 0,58 відсотків, відповідно, а підвищення на 1% рівня витрат за вказаними напрямками інноваційної діяльності забезпечують зниження показника матеріаломісткості на 1,23; 0,23; 1,07 і 0,63 відсотки, відповідно.

Introduction. Economic development largely depends on the rates of economic growth, which is characterized by an increase in the values of quantitative parameters of activity, and is impossible in the long term without their development at a new qualitative level. Economic processes and crisis phenomena accompanying the economic activity of the domestic sector of the hospitality industry in this period of time encourage enterprises to search for new forms and methods of management to ensure economic growth, sustainable functioning and development.

Purpose. The purpose of the article is to model the interrelationships of operating costs and capital investments in the renewal of the material and technical base of enterprises, to assess the impact of their interaction on the progressive and sustainable development of hotel and restaurant business establishments, to build a structural functional-stochastic multi-component model of their sustainable economic development.

Results. The degree and form of connections between the investigated economic indicators, trends of their development with the help of models developed on the basis of the objective function, a differentiated measurement of the degree of mutual influence of factor characteristics, which include the coefficients of capital expenditures and resource expenditures of enterprises in the hotel and restaurant

sector, were made. Calculated models of the dependence of material costs and labor costs on capital investments in existing buildings and structures, in new construction and reconstruction of buildings, in new machines and equipment, on the introduction of information technologies and software. With the help of the constructed models, the indicators of the progressive development of the factors of operating costs are determined, which explain the quantitative impact of capital investments on the efficiency of resource use. The calculated indicators showed that an increase in the level of costs for existing buildings and structures, costs for new construction and the level of costs for the implementation of information technologies and software by 1% contribute to an increase in the potential of the labor resource by 0.68; 0.34 and 0.58 percent, respectively, and a 1% increase in the level of costs in the specified areas of innovative activity provides a decrease in the material intensity indicator by 1.23; 0.23; 1.07 and 0.63 percent, respectively.

Conclusion. The detailing of the process of ensuring the economic stability of economic units allowed to build a functional-stochastic multi-component model of sustainable economic development of enterprises, which includes the stages of structural, logical and quantitative modeling of elements of complex economic systems, describes a number of necessary tasks and the order of their implementation to ensure the set goals of progressive and sustainable development.

Ключові слова: моделювання, індикатори прогресивного розвитку, економічне зростання, моделі парної кореляції, ефективність діяльності, підприємство, готельно-ресторанне господарство.

Keywords: modeling, indicators of progressive development, economic growth, pair correlation models, activity efficiency, enterprise, hotel and restaurant business.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Економічний розвиток значною мірою залежить від темпів економічного зростання, основою якого є збільшення обсягу виробництва і реалізації продукції (товарів, послуг), прибутку, а також зростання рівня ефективності діяльності підприємств. Економічне зростання суб'єктів господарювання характеризується підвищенням значень кількісних параметрів, і в

довгостроковій перспективі неможливе без їх розвитку, який забезпечує цей процес на новому якісному рівні та сприяє економічній стійкості підприємств. Сутність процесу розвитку полягає у якісному переході економічної системи з певного стану до невизначеного (негативного чи позитивного) залежно від рівня ефективності використання ресурсів, оновлення матеріально-технічної бази, підвищення продуктивності праці, що впливає на результат та якість роботи підприємства.

На думку П. Т. Бубенко розвиток полягає в ефективному перерозподілі ресурсів, перш за все інвестиційного характеру, за напрямками, що забезпечує максимальну конкурентоспроможність протягом максимально тривалого періоду, вдосконалення товарів і послуг, а також структури та систем управління організацією [1]. У роботі М. Портера зазначено, що в умовах глобальної конкуренції переваги концентруються на факторах виробництва, інвестиціях і накопиченому багатстві [2]. А згідно із концепцією Б. М. Андрушківа, конкурентні переваги, отримані за рахунок економічного розвитку підприємства, є суто індивідуальними і, в тому або іншому ступені, досягаються за рахунок одночасного використання ресурсних й інвестиційних можливостей і накопиченого багатства [3]. Отже, категорія «розвиток» охоплює як регресивну так і прогресивну спрямованість, зв'язану з процесом переходу від менш досконалого стану до більш досконалого, від нижчого рівня до вищого і, навпаки. Напрямок розвитку, для якого характерний перехід від нижчого до вищого, від менш досконалого до досконалішого, визначається як прогресивний [4] і забезпечує найбільш високий рівень організації економічних систем, розширення їх адаптаційних можливостей до дії мінливих факторів зовнішнього середовища. Прогресивний розвиток зумовлює зростання ефективності виробництва, продуктивності праці, збільшення науково-технічних перетворень у процесі господарювання, тобто, представляє собою процес позитивного якісного перетворення економічної системи від поточного якісного стану до більш досконалого за рахунок найбільш ефективного використання трудових, матеріальних, технічних, інформаційних,

інвестиційних, фінансових та ін. видів ресурсів [5, 6]. Отже, економічний прогрес є поступальним розвитком підприємств як економічних систем, їх кожної функціональної складової.

Провідну роль у прогресивному розвитку підприємств готельно-ресторанного господарства відіграють інновації. Інноваційність у сучасних умовах є основним фактором прогресивного і стійкого розвитку закладів готельно-ресторанного бізнесу у сучасних умовах посилення глобальних зв'язків та конкуренції. О. І. Кузьмак вважає, що економічний розвиток підприємства може розглядатися як процес оновлення виробничих або бізнес-процесів, що забезпечує якісно новий рівень функціонування підприємства, а інноваційна діяльність є основним напрямком економічного розвитку організації [7]. Проте недостатньо розглянутими залишаються питання щодо визначення впливу певних видів капітальних вкладень в оновлення матеріально-технічної і технологічної бази закладів готельно-ресторанного господарства.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі моделювання та оцінки стійкого економічного розвитку підприємств готельно-ресторанного бізнесу на основі індикаторів прогресивного економічного розвитку факторів виробництва використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема групування, статистичного, стохастичного, кореляційно-регресійного аналізу, методи економіко-математичного моделювання, математичної статистики. Табличний прийом застосовувався для наочного подання результатів дослідження. Інформаційною основою роботи є матеріали періодичних видань, наукові праці, Internet-ресурси, офіційні статистичні матеріали.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є моделювання взаємозв'язків операційних витрат і капітальних вкладень в оновлення матеріально-технічної бази підприємств, оцінювання впливу їх взаємодії на прогресивний і стійкий розвиток закладів готельно-ресторанного бізнесу, побудова структурної функціонально-

стохастичної багатокomпонентної моделі їх стійкого економічного розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сучасному етапі активізація інноваційно-інвестиційної діяльності, здійснення капітальних вкладень в оновлення матеріально-технічної бази закладів готельно-ресторанного господарства є основою прогресивних змін, які забезпечують їх конкурентоспроможність, економічне зростання та стійкий розвиток.

Економічні процеси та кризові явища, що супроводжують господарську діяльність вітчизняного сектору індустрії гостинності в даний період часу, спонукають підприємства до пошуку нових форм і методів господарювання для забезпечення економічного зростання, стійкого функціонування та розвитку. А раціоналізація процесу ресурсоспоживання, зниження витрат виробництва, є необхідною умовою підвищення його ефективності. Таким чином, нововведення, які впливають на прогресивний розвиток готельно-ресторанного комплексу країни, зумовлюють перехід закладів розміщення та харчування до якісно нового рівня використання ресурсів та їх резервного потенціалу. Інновації є факторами зростання якісних і кількісних показників бізнес-процесів, а, отже, економічної стійкості господарюючих одиниць. І чим глибше вони проникають в удосконалення процесу ресурсоспоживання, чим ефективніші інвестиції у виробничі інновації і в оновлення матеріально-технічної бази, тим краще накопичені багатства, їх резерви, впливають на результати діяльності. Головними елементами накопиченого багатства є основні виробничі фонди, матеріальні запаси і резерви, природні ресурси і невиробничі фонди, які складають потенціал господарюючого суб'єкта. Інвестиції в інновації сприяють прогресивному економічному зростанню, нарощуванню виробничого потенціалу. Це дає можливість підвищити ефективність виробничо-комерційної діяльності, забезпечити закладам готельно-ресторанної сфери перехід до інтенсивного або стійкого розвитку.

Оскільки головним джерелом сталого економічного зростання та прогресивних змін є розвиток факторів, що впливають у динаміці процесів, що

відбуваються в економічних системах, необхідно використання спеціальних методів для визначення цих змін, їх кількісного опису, оцінки та прогнозування взаємодії показників роботи підприємства. До таких методів можна віднести:

- створення економіко-математичних моделей залежності та оцінки кількісної взаємодії й взаємовпливу елементів досліджуваних систем;
- встановлення закономірностей і науково обґрунтованих трендів динамічного розвитку економічної системи та її компонент;
- визначення індикативних показників оцінки ступеня впливу прогресивних змін на ресурсні потенціали підприємства як системи на основі інвестиційно-інноваційних процесів.

А критеріями оцінювання прогресивного економічного розвитку підприємств готельно-ресторанного бізнесу є: оновлення та удосконалення матеріально-технічної бази; техніко-технологічне оновлення; впровадження нових інформаційних технологій та програмного забезпечення; підвищення рівня розвитку ресурсу праці (зростання професіоналізму, кваліфікації персоналу, інтелектуалізація та автоматизація процесів праці).

Процес моделювання стійкого розвитку на основі структурно-компонентної оцінки, залежно від ступеня деталізації опису складних економічних систем (якими є підприємства готельно-ресторанної сфери) і диференціювання їх елементів, поділяється за наступними рівнями:

- структурного моделювання складних економічних систем з використанням їх алгоритмічних моделей і статистичного моделювання;
- логічного моделювання функціональних елементів складних економічних систем, які створюються у вигляді рівнянь безпосередніх зв'язків (логічних рівнянь);
- кількісного моделювання елементів складних економічних систем, які представляються у вигляді систем нелінійних алгебраїчних або інтегрально-диференціальних рівнянь та досліджуються із застосуванням методів функціонального аналізу і математичної статистики.

Моделювання взаємовпливу операційних витрат і капітальних вкладень в

існуючі будівлі та споруди (\bar{I}_{PM}), у нове будівництво та перебудову будівель (\bar{I}_{HC}), у нові машини та обладнання (\bar{I}_{MO}), на впровадження інформаційних технологій та програмного забезпечення (\bar{I}_{IT}) здійснюється на основі цільової функції за допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу за формулою:

$$K_{OVi} = F(K_{OVi}/I_{KVi}) + \omega_i, \quad (1)$$

де - $F(K_{OVi}/I_{KVi}) = f(I_{KVi})$ - функція регресії K_{OVi} на I_{KVi} ;

K_{OVi} – залежна (з'ясовна) змінна, або рівень операційних витрат;

I_{KVi} – незалежна (пояснююча) змінна, або рівень капітальних витрат за певними напрямками;

$f(I_{KVi})$ - детермінована не випадкова компонента процесу;

ω_i – випадкова компонента досліджуваного процесу.

Побудовані економіко-математичні моделі впливу капітальних витрат за вказаними вище напрямками на рівень матеріальних витрат (I_{MB}) і рівень витрат праці (I_{BPP}) у розрахунку на одну грошову одиницю загальних витрат з операційної діяльності мають наступний загальний вигляд:

$$\hat{K}_{J_{I_i}} = \pm a_1 * \bar{I}_i^3 \pm a_2 * \bar{I}_i^2 \pm a_3 * \bar{I}_i \pm \omega_i \quad (2)$$

де $\hat{K}_{J_{I_i}}$ - рівень матеріальних витрат та витрат праці;

I_i – рівень капітальних витрат за напрямками;

a_1, a_2, a_3 – коефіцієнти при незалежній змінній;

ω_i – випадкова компонента.

За допомогою розроблених на основі цільової функції моделей встановлюється ступінь і форма зв'язку між досліджуваними економічними показниками, тренди їх розвитку, здійснюється диференційований вимір сили

взаємовпливу факторних ознак, до яких відносяться коефіцієнти капітальних витрат і невинпадкових результативних ознак або витрат ресурсів виробництва підприємств готельно-ресторанної сфери. Адекватність побудованих моделей перевіряється шляхом розрахунку коефіцієнта детермінації (R^2), середньоквадратичного (S^2) і стандартного відхилення (S), F-критерію Фішера (F) і критерію Дарбіна-Уотсона (DW).

Розраховані моделі залежності матеріальних витрат і витрат праці від капітальних вкладень за вказаними напрямками наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. Моделі кореляційної залежності матеріальних витрат та витрат праці від рівня витрат за напрямами капітальних вкладень підприємств готельно-ресторанного господарства Дніпропетровської області

№ з/п	Модель кореляційної залежності:	Регресійна модель
1	матеріальних витрат від витрат у нові машини та обладнання	$\hat{K}_{MVI_{MO}} = 0,0446 * \bar{I}_{MO}^3 - 0,5887 * \bar{I}_{MO}^2 + 2,4492 * \bar{I}_{MO} - 2,7851$
2	матеріальних витрат від витрат в існуючі будівлі та споруди	$\hat{K}_{MVI_{PM}} = 6,7797 * \bar{I}_{PM}^3 - 5,6789 * \bar{I}_{PM}^2 + 1,0136 * \bar{I}_{PM} + 0,3718$
3	матеріальних витрат від витрат у нове будівництво	$\hat{K}_{MVI_{HC}} = 0,0003 * \bar{I}_{HC}^3 - 0,0105 * \bar{I}_{HC}^2 + 0,0873 * \bar{I}_{HC} + 0,2054$
4	матеріальних витрат від витрат у придбання програмного забезпечення	$\hat{K}_{MVI_{IT}} = 1477 * \bar{I}_{IT}^3 - 408,31 * \bar{I}_{IT}^2 + 34,942 * \bar{I}_{IT} - 0,5876$
5	витрат ресурсів праці від витрат у нові машини та обладнання	низький рівень кореляційної залежності
6	витрат ресурсів праці від витрат в існуючі будівлі та споруди	$\hat{K}_{VPI_{PM}} = -13,235 * \bar{I}_{PM}^3 + 12,28 * \bar{I}_{PM}^2 - 3,221 * \bar{I}_{PM} + 0,455$
7	витрат ресурсів праці від витрат у нове будівництво	$\hat{K}_{VPI_{HC}} = -0,00006 * \bar{I}_{HC}^3 + 0,0018 * \bar{I}_{HC}^2 - 0,0096 * \bar{I}_{HC} + 0,2294$
8	витрат праці від витрат у придбання програмного забезпечення	$\hat{K}_{VPI_{IT}} = -647,09 * \bar{I}_{IT}^3 + 157,13 * \bar{I}_{IT}^2 - 10,789 * \bar{I}_{IT} + 0,4553$

(джерело: розроблено автором)

За оцінкою відображених у таблиці 1 економіко-математичних моделей встановлено, що вони мають високий рівень достовірності та служать підґрунтям для визначення індикаторів прогресивного розвитку факторів операційних витрат (J_{Ki_j}), які пояснюють кількісний вплив капітальних вкладень на ефективність використання ресурсів.

Індикатори прогресивного економічного розвитку параметрів витрат матеріальних ресурсів і ресурсу праці залежно від рівня капітальних вкладень

за окремими видами визначаються на основі такого математичного вираження:

$$J_{K_{MBI_{MO}}} \cong \frac{f'(\hat{K}_{MBI_{MO}}) * \bar{I}_{MO}}{f(\hat{K}_{MBI_{MO}})}, \quad (3)$$

де $J_{K_{MBI_{MO}}}$ – індикатор прогресивного економічного розвитку потенціалу i -го ресурсу залежно від рівня j -го виду капітальних вкладень;

$f'(K_{MBI_{MO}})$ - похідна функції залежності витрат i -го ресурсу й рівня j -го виду капітальних вкладень;

\bar{I}_{MO} - середнє значення j -го фактору капітальних витрат.

Отримані за результатами розрахунків прогнозні значення індикаторів прогресивного розвитку, а також оцінювальні параметри наведених моделей парної кореляційної залежності витрат ресурсів від активізації і фінансування інноваційної діяльності, занесені у табл. 2.

Таблиця 2. Індикатори прогресивного розвитку та якісні параметри моделей кореляційної залежності матеріальних витрат виробництва від рівня капітальних витрат підприємств готельно-ресторанних послуг Дніпропетровської області

№ з/п	Модель кореляційної залежності матеріальних витрат від рівня капітальних витрат	Параметри оцінки якості кореляційної залежності та взаємодії економічних показників					
		$J_{K_{ij}}$	R^2	S^2	\sqrt{S}	$F_{ст.}$	DW
1	$\hat{K}_{MBI_{MO}} = 0,0446 * \bar{I}_{MO}^3 - 0,5887 * \bar{I}_{MO}^2 + 2,4492 * \bar{I}_{MO} - 2,7851$	-1,23	0,987	0,00	0,00	455,5	0,78
2	$\hat{K}_{MBI_{PM}} = 6,7797 * \bar{I}_{PM}^3 - 5,6789 * \bar{I}_{PM}^2 + 1,0136 * \bar{I}_{PM} + 0,3718$	-0,23	0,744	0,00	0,00	17,5	1,23
3	$\hat{K}_{MBI_{HC}} = 0,0003 * \bar{I}_{HC}^3 - 0,0105 * \bar{I}_{HC}^2 + 0,0873 * \bar{I}_{HC} + 0,2054$	-1,07	0,865	0,00	0,00	38,5	0,62
4	$\hat{K}_{MBI_{IT}} = 1477 * \bar{I}_{IT}^3 - 40831 * \bar{I}_{IT}^2 + 34,942 * \bar{I}_{IT} - 0,5876$	-0,63	0,649	0,00	0,00	14,86	0,68
5	$\hat{K}_{ВПР_{PM}} = -13,235 * \bar{I}_{PM}^3 + 12,28 * \bar{I}_{PM}^2 - 3,221 * \bar{I}_{PM} + 0,455$	0,68	0,795	0,00	0,00	23,3	1,56
6	$\hat{K}_{ВПР_{HC}} = -0,00006 * \bar{I}_{HC}^3 + 0,0018 * \bar{I}_{HC}^2 - 0,0096 * \bar{I}_{HC} + 0,2294$	0,34	0,64	0,00	0,00	12,4	0,64
7	$\hat{K}_{ВПР_{IT}} = -647,09 * \bar{I}_{IT}^3 + 157,13 * \bar{I}_{IT}^2 - 10,789 * \bar{I}_{IT} + 0,4553$	0,58	0,893	0,00	0,00	50,1	1,96

(джерело: розроблено автором)

Оцінювальні параметри свідчать про те, що розроблені регресійні моделі закономірності взаємодії матеріальних витрат, витрат ресурсів праці та рівня капітальних витрат є достовірними і практично значущими, оскільки ступінь

пояснення взаємозв'язку економічних показників в цих математичних рівняннях характеризується середнім і високим рівнем за шкалою Чеддока, а також всі наведені в таблиці параметри є якісними.

Розраховані за представленими формулами значення індикаторів прогресивного розвитку показують, що зростання рівня витрат в існуючі будівлі та споруди, рівня витрат у нове будівництво та рівня витрат у придбання інформаційних технологій і програмного забезпечення на 1%, сприяють збільшенню потенціалу ресурсу праці на 0,68; 0,34 і 0,58 відсотків, відповідно. Також встановлено, що значення цих індикаторів за показниками матеріальних витрат є від'ємними, а, отже, збільшення на 1% витрат за вказаними напрямками інноваційної діяльності забезпечують зниження показника матеріаломісткості на 1,23; 0,23; 1,07 і 0,63 відсотки, відповідно.

Деталізація процесу забезпечення економічної стійкості й зростання господарюючих одиниць як складних систем з урахуванням їх внутрішнього (компонентного) змісту надає змогу для побудови структурної функціонально-стохастичної багатокomпонентної моделі стійкого економічного розвитку підприємств, яка описує основні компоненти системи (окремні елементи і підсистеми), розглядає їх як неподільні складові частини, встановлює особливості взаємодії, а також низку необхідних завдань і порядок їх виконання для забезпечення поставлених цілей (рис. 1). Структурна функціонально-стохастична багатокomпонентна модель стійкого економічного розвитку підприємств готельно-ресторанного господарства складається із наступних видів моделювання:

1. Логічне моделювання функціональних елементів системи передбачає формування функціональної моделі економічної системи. У межах даної системи здійснюється: визначення сукупності функцій і складу функціональних підсистем економічної системи; розрахунок показників функціональних підсистем економічної системи; визначення завдань математичних рядів економічних показників, створення рівнянь загального вигляду системи; формулювання завдань цільових функцій, проведення кореляційного аналізу.

2. Структурне моделювання елементів та підсистем системи виконується шляхом створення інформаційної моделі економічної системи, що потребує визначення взаємодії між елементами у вигляді структур даних та особливостей їх взаємодії; формування економіко-математичних моделей; обґрунтування виду рівняння регресії, розрахунок його коефіцієнтів та оцінювальних показників; оцінювання резервів розвитку потенціалів, проведення регресійного аналізу.

3. Кількісне моделювання взаємодії елементів та підсистем базується на процесі побудови поведінкової моделі економічної системи, який включає наступні операції: визначення трендів і особливостей динаміки розвитку системи та її елементів; розрахунок індикаторів економічного зростання та розвитку системи; визначення кількісного взаємовпливу факторних та результативних параметрів, встановлення резервів та темпів економічного зростання і розвитку системи; проведення індикативної оцінки, прогнозування, створення алгоритму переходу системи до іншого стану.

Згідно наведеної на рисунку 1 схемі, всі елементи (види операцій) функціонально-стохастичної багатокомпонентної моделі стійкого економічного розвитку підприємств мають як вертикальні, так і горизонтальні взаємозв'язки. Функціонування підсистем багатокомпонентної моделі забезпечує прогресивний розвиток господарюючого суб'єкта, що сприяє зростанню ефективності інвестиційної, інноваційної та операційної діяльності, а, отже, і стабільному економічному зростанню та сталому економічному розвитку підприємства готельно-ресторанного бізнесу як системи.

Рис. 1. Структурна функціонально-стохастична багатокомпонентна модель стійкого економічного розвитку підприємств готельно-ресторанного господарства (джерело: розроблено автором)

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Моделювання взаємозв'язків операційних витрат і капітальних вкладень в оновлення матеріально-технічної бази підприємств дає можливість для проведення аналізу та оцінки закономірностей взаємодії елементів і підсистем у структурній функціонально-стохастичній багатокomпонентній моделі сталого економічного розвитку підприємств, дозволяє проводити більш глибоке вивчення об'єктів дослідження, визначати функціональний склад елементів та структуру їх взаємозв'язку в економічних системах, якими є підприємства готельно-ресторанного бізнесу, а також формувати структуру зв'язків при збереженні її елементів для забезпечення прогресивного і стійкого розвитку закладів сфери гостинності за рахунок активізації інноваційної діяльності, раціоналізації процесу ресурсоспоживання, зростання ефективності виробництва і реалізації товарів та послуг.

Таким чином, структура економічної системи, що характеризує склад, закономірності та силу взаємовпливу складових елементів, є носієм цільової діяльності щодо вирішення поставлених завдань прогресивного зростання і забезпечення економічного розвитку, що надає можливість для формування стратегії управління сталим розвитком підприємства на прогресивній основі.

Література

1. Бубенко П. Т., Шаханова Г. А. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості підприємства. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва, 2013. № 66. С. 100-106.
2. Портер М. Конкурентная стратегия. Методика анализа отраслей и конкурентов : пер. с англ. 4-е изд. М. : Альпина Паблишер, 2011. 453 с.
3. Андрушків Б. М., Мельник Л. М. Формування системи бізнес-процесів підприємства у контексті сталого розвитку. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності, 2015. В. 2(12). Т. 1. С. 91-97.
4. Кусайкіна Н. Д., Цибульник Ю. С. Новий український тлумачний

словник. Близько 20000 слів і словосполучень за заг. ред. В. В. Дубічинського. Х. : Клуб сімейного дозвілля, 2008. 608 с.

5. Кузьмак О. І., Кузьмак О. М. Проблеми, напрями та механізм підвищення якості надання туристичних послуг у контексті європейських вимог. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки, 2018. Вип. 1. С. 13-23. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnuyvgr_ekon_2018_1_4 (дата звернення 30.10.2022).

6. Данько Ю. І., Жмайлов В. М., Блюмська-Данько К. В. Конкурентні засади розвитку інноваційної маркетингової діяльності в аграрній сфері. Актуальні проблеми інноваційної економіки, 2017. № 2. С. 48-55.

7. Кузьмак О. І., Кузьмак О. М. Сталій розвиток підприємств: основи, принципи та чинники впливу. Економіка і управління, 2019. № 3. С. 27-36. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/econupr_2019_3_5 (дата звернення 25.10.2022).

References

1. Bubenko, P.T. and Shakhanova, G.A. (2013), “Methodical approaches to assessing the investment attractiveness of an enterprise”, *Bulletin of the National Technical University "KhPI". Ser. : Technical progress and production efficiency*, vol. 66. pp. 100-106.

2. Porter, M. (2011), *Konkurentnaja strategija. Metodika analiza otraslej i konkurentov* [Competitive strategy. Methods of analysis of industries and competitors], 4th ed., Moscow, Alpina Publisher, Russian.

3. Andrushkiv, B.M. and Melnyk, L.M. (2015), “Formation of the system of business processes of the enterprise in the context of sustainable development”, *Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property*, vol. 2(12), no. 1, pp. 91-97.

4. Kusaykina, N.D. and Tsybulnyk, Yu.S. (2008), *Novyj ukrains'kyj tлумachnyj slovnyk. Blyz'ko 20000 sliv i slovospoluchen'* [New Ukrainian explanatory dictionary. About 20,000 words and phrases in general], Kharkiv, Family leisure club, Ukrainian.

5. Kuzmak, O.I. and Kuzmak, O.M. (2018), “Problems, directions and mechanism of improving the quality of tourist services in the context of European requirements”, *Bulletin of the National University of Water Management and Nature Management. Economic sciences*, [Online], vol. 1, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnuvgp_ekon_2018_1_4 (Accessed 30 Sept 2022).

6. Danko, Yu.I., Zhmailov, V.M. and Blyumska-Danko, K.V. (2017), “Competitive principles of development of innovative marketing activity in the agricultural sphere”, *Actual problems of innovative economy*, vol. 2, pp. 48-55.

7. Kuzmak, O.I. and Kuzmak, O.M. (2019), “Sustainable development of enterprises: basics, principles and influencing factors”, *Economics and management*, [Online], vol. 3, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econupr_2019_3_5 (Accessed 25 Sept 2022).

Стаття надійшла до редакції 17.10.2022 р.